

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN HET HUMANISTISCH VERBOND

23e jaargang nr. 5

1 februari 1970

administratie

postbus 114, Utrecht

tel. 030-24641

postgiro 58 t.n.v. De Humanistische Pers

abonnementsprijs voor Nederland, andere
E.E.G.-landen, Suriname, Curaçao en de
Antillen f 8,50 per jaar

Overige landen f 12,50 per jaar

losse nummers f 0,50

verschijnt wekelijks

Welzijnsbeleid voor bejaarden

Eigenlijk wilde ik helemaal niet praten over een „welzijnsbeleid voor bejaarden”. Het is een soort onderwerp dat je meteen zet in de sfeer van ouderdomspensioenen, subsidieregelingen, bejaardenhuisvesting, vrijetijdsbesteding — o nee, zeggen we dan gauw „vrije” moet er af, want het gaat immers na je 65e om *alle* tijd die men heeft! — over verpleegtehuizen, maaltijd-verstrekingen, sociëteiten en al dat soort van zaken meer. Geweldig belangrijke onderwerpen, zonder enige twijfel, misschien kom ik er straks ook nog wel op terug. Maar op zo'n zondagochtend als vandaag zal ik liever eens willen beginnen met langs een andere weg te denken en te praten over al datgene wat verband houdt met het ouder worden in de samenleving van vandaag.

Bovendien: wat betekent die titel eigenlijk *precies*? Nu we in veel landen, en ook in het onze een redelijke welvaart hebben bereikt, gaan we hoe langer hoe duidelijker beseffen dat welvaart alléén — dus een behoorlijk inkomen en geen werkloosheid — nog geen echt *welzijn* betekent. Iedereen kent de voorbeelden en ervaart de juistheid van die stelling dagelijks in groeiende mate: grote nieuwe fabrieken en raffinaderijen brengen wel goede werkgelegenheid, maar ook luchtvervuiling. Van het autootje, dat men zich, gezien z'n inkomen, op een gegeven moment kan gaan veroorloven, kan men alleen écht profiteren als aan het wegennet en de parkeergelegenheden en de verkeersveiligheid de uiterste zorg wordt besteed. Ruime werkgelegenheid en goede lonen betekenen in feite nog geen welzijn, als er voor opgroeiende gezinnen geen behoorlijke huisvesting is, betaalbaar, met keuzemogelijkheden en zonder geluidshinder.

En dus: beleid, dat welzijn wil bevorderen heeft *altijd* te maken met twee dingen: ten eerste de economische kant van de zaak, dus de prijzen, de lonen en de inkomens, en vooral ook de inkomensverdeling. En daarnaast de niet-economische aspecten van het welzijn: voorzieningen op alle mogelijke gebieden, zoals ik er zojuist een paar noemde. Het is duidelijk, dat het altijd *kieszen* betekent, d.w.z. het doen van de keuze op welke wijze men het overheidsgeld, ons aller belastinggeld, zal gaan besteden.

Dat is de reden, waarom ik er eigenlijk bezwaar tegen heb het welzijnsbeleid voor bejaarden al te zeer als een apart vraagstuk te beschouwen. Bejaarden, oudere medeburgers, vormen gewoon een deel van de hele samenleving en ook zij zijn bij vraagstukken als luchtvervuiling, verkeersveiligheid, geluidshinder, woningbouw, ten nauwste betrokken. Zij spelen hun eigen rol mee op het toneel — bijna zou ik zeggen in de arena! — van het algemeen regeringsbeleid, b.v. als het erom gaat een deel van het belastinggeld, de z.g. „algemene middelen”, besteed te krijgen voor het Algemeen Ouderdoms Pensioen. U weet, dat het pensioen betaald wordt door de premie die wordt opgebracht door degenen die werken. U weet ook, dat het pensioen slechts een bodempensioen is, te laag om van te leven. Welnu, op het moment dat er sprake zou zijn van een stuk belastinggeld voor de A.O.W. — b.v. omdat een nog hogere premie voor de werkenden bezwaarlijk zou worden — treedt de groep van bejaarden op als mededinger van een aantal andere groepen. B.v. van hen, die zijn aangewezen op een Ontwikkelings- en Saneringsfonds voor de Landbouw, of voor de Mid-stand. Of van bewoners van het noorden des lands, of van de mijnstreek, waar het gemiddelde inkomen lager is dan in de rest van het land en de werkloosheid hoger, zodat overheidsgeld de strikt noodzakelijke industrialisatie op gang moet brengen.

Spreeken over een welzijnsbeleid voor bejaarden? Best, maar dan alsjeblieft niet direkt uitsluitend gaan denken aan dienstencentra, aangepaste woningen, bejaardenhelpsters en dergelijke. Het gaat in de allereerste plaats om de achterliggende beleids- — en dus politieke — beslissingen, die fundamenteel de grondslag vormen om zo'n welzijnsbeleid te kunnen voeren. En dat is ook de reden waarom ik veel liever zou willen praten over een welzijnsbeleid *met* de bejaarden, dan *voor* de bejaarden.

Dan zijn bejaarden mondige kiezers, die er zich rekenschap van geven wat voor beleid ze willen. Die, bij wijze van spreken, mee in het strijdperk willen treden. En die daardoor meewerken aan een vervaging van die in onze samenleving zo overdreven sterk aanwezige

een radio-uitzending van zondag 1 februari 1970

scheidslijn tussen hen, die boven de 65 zijn en al de anderen. Natuurlijk zijn er best redenen aan te geven voor dat in tweeën hakken van ons aller bestaan: de uniforme pensioneringsleeftijd is daarvan vanzelfsprekend de hoofdoorzaak. Maar we werken er zelf ook heel sterk aan mee om dat te doen voortbestaan.

„Gunst, is ie al 65?“, vragen we soms ten aanzien van een gemeenschappelijke kennis van mekaar. En dan is het alsof we, — wij die nog geen 65 zijn — daarmee een beeld oproepen van een man, kortgeleden nog een arbeidszaam collega, die nu de hele dag niets meer om handen heeft. Hij draagt geen verantwoordelijkheden meer, neemt niet meer actief aan het productieproces deel, presteert niets meer op het gebied waar hij z.g. „wat waard“ was en moet nu dus verder z'n bevredigingen de hemel weet waar zoeken. Niet zo'n benijdenswaardig beeld, goddank (denken we) zijn wij er nog 9 — of 12, of 15 — jaar vanaf! Schuif het wat jezelf betreft maar snel weg, dat beeld! Voorlopig hebben we het immers nog barstend druk, zó zelfs dat er voor enige hobby geen tijd overblijft — waar zou je die in vredesnaam vandaan moeten halen? Bovendien zijn er wel heel andere zorgen die je in je 50-er jaren bezighouden: de zelfhandhaving tegenover de jongere generatie die z'n plaats gaat opeisen; het nieuwe tempo; de veranderende methodiek in de arbeid — overal bijna — en de beroemde mentaliteitsverandering.

Is het zo'n wonder dat na dat gespannen en eenzijdige arbeidsleven de slagboom op het 65e jaar zo verbijsterend kan werken? Zou men niet op een geheel andere manier moeten gaan toeleven naar z'n 60-er jaren, zodat men er op den duur misschien in zou slagen een veel hechter verband tussen 65+ en 65 — tot stand te brengen? Zodat een deel van de activiteiten en bevredigingen — op welk gebied dan ook — die men zich vóór z'n 65e heeft geschapen, over de fatale grenslijn heen zouden kunnen worden voortgezet, zolang men er plezier in heeft en er toe in staat is? Dat zou ook in overeenstemming zijn met het feit, dat oud zijn niet simpelweg een kwestie is van leeftijd, maar veeleer een zeer verschillend persoonlijk gegeven.

Ik denk nog even terug aan de uitzending van het H.V. van vorige week, waarin twee contrasten optraden. Wielek sprak over de man, van wie gezegd werd: „de fabriek was z'n leven“. Bijna altijd klinkt zo'n uitspraak bij het afscheid en het is dan duidelijk als compliment bedoeld. Vaak zal het de werkgever of de chef zijn, die het zegt en hij duidt dan op de intense toewijding, waarmee de scheidende functionaris z'n arbeid in en voor het bedrijf in al die jaren heeft gedaan. Iets om trots op te zijn, ongetwijfeld, maar onbedoeld toch een verschrikkelijke uitspraak! De fabriek was z'n leven — wat zal dan het leven nu verder nog zijn?

In duidelijke tegenstelling daarmee was verleden week de vrouw, die riep: „ik wil blijven leven in deze tijd, met de generatie die na ons komt“. Dat betekent dus: niet al te zeer in het verleden gaan leven, niet voortdurend herinneringen opgraven en bepraten en daardoor vaak het heden alleen maar negatief bekijken. Het betekent ongetwijfeld ook jezelf inzetten om te blijven nadenken over de zaken van de nieuwe tijd en daarmee — dat hangt onverbrekkelijk samen — over wat ècht waardevol en wat waardevol is. Dat wil zeggen: over de achtergrond van het leven.

Eigenlijk had ik willen praten over „ouder worden als avontuur“. Margot Benary, een 75-jarige duitse vrouw die thans in Amerika woont,

schreef daarover een prima boekje, dat hoop ik gauw eens in het Hollands zal worden vertaald. Is het geforceerd, het ouder worden te zien als een avontuur? Is het onzin, slechts voor een enkeling weggelegd? Niet per sé, dacht ik. Als men gaat ontleden wat men onder „avontuur“ verstaat, stoot men al direkt op het onbekende, het nieuwe, het onverwachte. Dat houdt in een uitdaging om nieuwe en onverwachte dingen aan te kunnen, om onbekende zaken te leren begrijpen. Daarin lag gedurende het hele leven een groot stuk bevrediging — zou dat plotse-ling moeten ophouden als men ouder wordt? Natuurlijk, men loopt als oudere wellicht het gevaar teveel hooi op de vork te nemen. Al dat nieuwe wordt vaak als een bedreiging ervaren. Onverwachte dingen voelt men op oudere leeftijd soms als een onprettige verstoring van de normale gang van zaken — hoe vaak hoort men niet iemand zeggen: „laat mij nou maar rustig m'n eigen gangetje gaan“. De vroegere dynamiek gaat verloren, risico's durft men niet meer te nemen en „het avontuur“ zinkt weg in de herinneringen van de jeugdperiode.

Zou dat niet anders kunnen? Als men wat meer inzicht veroverde in wat de eigen mogelijkheden zullen zijn in de zestiger en zeventiger jaren, en straks misschien nog in de tachtiger jaren, zou men niet iets meer avontuur durven plaatsen in het perspectief van die komende jaren? En ze daarmee dan aantrekkelijker, gevarieerder, boeiender maken? En ook, misschien, iets minder beangstigend?

Natuurlijk weten we, dat die laatste decennia van het leven, die zestiger en zeventiger jaren, juist in het onbekende stuk nogal wat zorg en leed zullen brengen. Maar zorg en leed is iets dat men in een lang leven heeft leren aanvaarden en verwerken; daarin heeft men als oudere immers een grote voorsprong op de jongeren! Eén van de interessantste opmerkingen welke de heer Wielek maakte in de uitzending van vorige week, was dat men met een welzijnsbeleid voor bejaarden er rekening mee moet houden dat over korte tijd — 5 à 10 jaar — een geheel anders gearde groep bejaard zal zijn. Degenen, die tussen 1975 en 1980 65 jaar worden, waren nog jong aan het einde van de tweede wereldoorlog en hebben daarna een welvaartsperiode meegemaakt. Voor hen geldt vaak dat zijzelf, maar vooral hun kinderen op de maatschappelijke ladder een eind omhoog zijn gestegen. Het leven werd zekerder en rijker, de televisie bracht een geweldige verruiming van de gezichtskring, het buitenland werd vertrouwd. Vanuit die veranderde levenspatronen zullen de laatste 20 jaar van het leven straks ook heel andere mogelijkheden krijgen. En daarmee zal men nu reeds rekening moeten gaan houden, wanneer men voorzieningen gaat treffen voor oudere burgers.

Daarmee kom ik dan toch terecht bij een stukje welzijnsbeleid speciaal voor ouderen. Natuurlijk is dat op de basis van een algemeen welzijnsbeleid nodig, ja onontbeerlijk. Maar dan moet het ook doordacht en met het oog op de toekomst worden gepland en de keuze van de voorzieningen moet gefundeerd zijn. Daarover is nou juist de laatste tijd hèl wat gaande.

Eindelijk, nadat gedurende jaren van vele kanten was aangedrongen op een zinvolle coördinatie van alle beleidsinstanties welke zich met bejaardenbelangen en bejaardenbehoeften bezighouden, heeft men enige tijd geleden een contactgroep, een z.g. stuurgroep ingesteld waarin diverse betrokken departementen zitting hebben.

Die stuurgroep kwam kortgeleden met een eerste memorandum; en bij de behandeling van de begroting van het ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk bracht staatssecretaris van der Poel, daarop voortbouwend, een soort 5-jarenplan voor bejaardenvoorzieningen. De Tweede Kamer nam in antwoord daarop een motie aan van mej. van Leeuwen om aan te dringen op een op onderzoek gebaseerd, samenhangend plan van voorzieningen, dat uitgaat van de behoeften van bejaarde mensen.

Natuurlijk zijn voor de uitvoering van zo'n plan twee dingen onontbeerlijk: weten waar die behoeften precies liggen en... geld om het geheel uit te voeren! Over dat laatste sprak ik al! in deze welvaartsstaat zal men als gemeenschap een groter deel van z'n belastinggeld moeten bestemmen om aan oudere medeburgers een goed leefbaar bestaan te garanderen.

En wat het kennen van de behoeften betreft — men moet dan toch echt weten waarover men praat. Op het ogenblik is er de neiging om het

z.g. open bejaardenwerk sterk te stimuleren en de bouw van verzorgingstehuizen af te remmen. Op zichzelf is bevordering van alle voorzieningen voor zelfstandig wonende bejaarden — men denkt aan aan de bouw van een groot aantal bejaardenwoningen, aan dienstencentra, aan bejaardenverzorgsters — een prima zaak. Maar hebben we de goede verzorgingstehuizen niet evenzeer nodig? Moeten oude tehuizen niet worden vervangen? Wat is precies de betekenis van de lange wachtlijsten, die er overal zijn? Hoe staat het met de spreiding van tehuizen van verschillende richting over het land — een zaak waaraan men toch eigenlijk reeds jaren geleden aandacht had moeten schenken? En hoe is het met de modernisering?

Morgenavond brengt het Humanistisch Verbond een tv-uitzending speciaal over deze vragen. De beantwoording ervan is van het grootste belang voor de komende jaren — in het jaar 2000 zullen immers oude mensen nog wonen in de tehuizen die we nu laten bouwen!

D. Heroma-Mealink

INVLOED KERKEN TE GROOT

HIVOS wil NOVIB op rechte spoor brengen*)

Van verschillende kanten wordt de laatste tijd gevraagd naar de positie van het nog niet zo lang geleden opgerichte Humanistisch Instituut voor Ontwikkelingssamenwerking (HIVOS) in het kader van de totale particuliere inspanningen op dit gebied. De doelstellingen van HIVOS komen kort en goed neer op het verlenen van financiële en technische steun aan particuliere ontwikkelingsinitiatieven, die uit lokale behoeften in ontwikkelingslanden voortkomen en samen met de plaatselijke bevolking en overheid kunnen worden aangepakt.

VOORGESCHIEDENIS

Aan de oprichting van HIVOS is een lange geschiedenis voorafgegaan. Oorspronkelijk werd de particuliere inspanning op het gebied van de ontwikkelingssamenwerking gebundeld in het kader van de NOVIB, die zowel het Nederlandse publiek wilde voorlichten over en warm maken voor de ontwikkelingsproblematiek als daadwerkelijk projecten in ontwikkelingslanden uitvoeren.

Vanzelfsprekend stond men in humanistische en buitenkerkelijke kring tegenover dit streven sympathiek en wilde men er graag een persoonlijke en financiële bijdrage aan leveren. Daarbij stond de gedachte op de achtergrond, dat elke activiteit in het veld in nauwe samenwerking zou moeten worden opgebouwd met de gespecialiseerde organisaties van de Verenigde Naties en de overheden in de desbetreffende ontwikkelingslanden. Dat was ook trouwens de feitelijke situatie in de eerste periode van het bestaan van de NOVIB.

MISSIE EN ZENDING

In de jaren zestig kwam er een bepaalde wending in het particuliere ontwikkelingswerk, doordat vertegenwoordigers van missie en zending (die hun collecte-opbrengsten zagen terug-

lopen in verhouding tot hun stijgende behoeften) zich tot de Nederlandse regering gingen richten met de bedoeling hun ontwikkelingsactiviteiten van overheidswege gesubsidieerd te zien¹⁾

Het Humanistisch Verbond was niet geweldig enthousiast over deze ontwikkeling, omdat het gevaar dreigde van het brengen van een on-eigenlijk element in de particuliere ontwikkelingssamenwerking, namelijk het element van de geloofsijver en omdat bovendien het zwaartepunt verplaatst dreigde te worden van de behoefte van het ontwikkelingsland naar het initiatief van de particuliere organisatie. Intussen erkennende, dat vanwege missie en zending — vaak met grote offerbereidheid — verdienstelijk werk werd verricht, heeft men zich in humanistische kring ook niet met doorslaggevende bezwaren tegen deze ontwikkeling willen verzetten.²⁾ De medefinancieringsregeling van de Nederlandse overheid startte in 1965. Nog weer een nieuwe wending trad omstreeks diezelfde tijd in, toen binnen het NOVIB-bestuur werd besloten om eveneens allerlei projecten met een katholieke of protestants-christelijke achtergrond mede te gaan financieren. Deze NOVIB-regeling is nog steeds van kracht.

VERZUILING

Het medefinancierings-programma is in verscheidene gevallen inderdaad een welkome aanvulling op de overheidsinspanningen gebleken en wordt als zodanig in diverse ontwikkelingslanden gewaardeerd. De bezwaren tegen het feitelijke effect van beide regelingen — de me-

*) Overgenomen uit „Mens en Wereld” van 20 december 1969.

¹⁾ Adres van 25 sept. 1963 door het Centraal Missie Commissariaat en het Moderamen van de Nederlandse Zendingsraad aan de Minister-President.

²⁾ Zie mijn beschouwing in Wereld-informatie, nummer 4 van „Mens en Wereld” van 1963.

definanciering door de Nederlandse overheid en door de NOVIB — zijn desondanks van humanistische kant in de loop van de jaren gegroeid omdat het verplaatsen van het zwaartepunt naar de particuliere organisatie óók in de praktijk herhaaldelijk tot onbegrip van, moeilijkheden met en zelfs wrevel in het ontwikkelingsland aanleiding blijkt te geven, o.a. vanwege het feit dat men zich nogal eens in de positie voelt gedrongen van géén hulp te ontvangen of een project van christelijke achtergrond te moeten accepteren.

Te betreuren is voorts, dat er in ons land nu in feite drie „zuilen” zijn ontstaan op het gebied van de particuliere ontwikkelingsinspanning en dat de financiële middelen volgens de laatste bekende bestedingscijfers voor bijna negentig procent in protestants-christelijke en katholieke kanalen vloeien.

Aangezien echter onze bezwaren tegen deze ontwikkeling niet overtuigend genoeg klonken wegens het voor ons beschamende feit, dat de buitenkerkelijke particuliere ontwikkelingsinspanning in ernstige mate bij de confessionele offerbereidheid achterblijft, is ten slotte het besluit genomen een eigen organisatie op te richten ten einde althans een verder scheeftrekken van de verhoudingen te voorkomen.

LANDSBELANG PRIMAIR

Om niettemin het particuliere ontwikkelingswerk weer te maken tot een zaak van ons allen gezamenlijk is één van de eerste stappen van het HIVOS geweest om met de NOVIB te streven naar herstel van de NOVIB in zijn functie van nationale overkoepelende organisatie en alle activiteiten in katholieke, protestants-christelijke en buitenkerkelijke kring onder de vlag van de NOVIB te bundelen.

Dit voorstel is helaas door katholieken en protestants-christenen van de hand gewezen.

De situatie blijft dus bestaan, dat in het kader van de medefinanciering niet in de allereerste plaats gelet wordt op de prioriteiten, die de overheid van het ontwikkelingsland stelt, maar op de prioriteiten, die de particuliere organisaties stellen; dat volgens een inmiddels ingevoerde verdeelsleutel straks tachtig procent van de gelden formeel naar de katholieke en protestants-christelijke organisaties vloeit en de overblijvende twintig procent naar de NOVIB (die hier dus de rol van derde zuil speelt); dat daarnaast de NOVIB voor een niet onaanzienlijk deel projecten met een protestants-christelijke of katholieke achtergrond blijft subsidiëren buiten het kader van de medefinanciering. Deze dubbelslachtige positie van de NOVIB is van buitenkerkelijk standpunt bezien een bezwaarlijke situatie.

CONCLUSIES

Samenvattend is de functie van HIVOS dus driedelig:

- het propageren en van de grond brengen van een methode van particuliere ontwikkelingssamenwerking, afgestemd op het lokale maatschappelijke en culturele patroon en waarbij de door het ontvangende land gestelde behoefte de doorslag geeft;
- het steunen van de NOVIB in diens streven zijn natuurlijke taak van nationale overkoepelende organisatie voor de particuliere ontwikkelingssamenwerking weer op zich te nemen;
- het HIVOS gebruiken als hefboom voor het stimuleren en organiseren van de particuliere ontwikkelingssamenwerking in buitenkerkelijke kring, die in beschamende mate dreigt achter te blijven.

H. J. Roethof

Je rookte weinig, maar als je rookte

zat je rechtop

en je haalde diep in, en je blies traag uit, en je ogen stonden star alsof je aan iets

heel gevaarlijks dacht.

Een keer heb ik gevraagd „Waaraan denk je?”

En je hebt geantwoord „Ik denk aan jou”.

Uit: de lemen liefde

Marie Claire de Jonghe

Agressie bij de mens

door Anthony Storr

Het gezonde verstand dat aan het hele boek ten grondslag ligt maakt het begrijpelijk voor iedereen; de grondige kennis en de gedisciplineerde wetenschappelijke instelling van de auteur maken het tot een openbaring voor de man van de wetenschap, vooral voor de biologisch ingestelde onderzoeker die tot op heden nogal sceptisch stond tegenover de psycho-analytische theorie.

De auteur schrijft over agressie als instinctieve impuls, als faktor in het leven van kind en volwassene, in hun seksuele relaties. Hij toont aan hoe vijandigheid kan ontstaan, hoe agressie zich uit bij een opgewonden kind, een jaloerse echtgenoot, een politicus of een psychopaat. Agressie kan op vernietiging uitlopen, de auteur besluit zijn helder en humaan boek dan ook met een pleidooi voor begrip en beheersing.

136 blz.

f 9,25

Verkrijgbaar door storting of overschrijving van f 9,25 op postrekening 58 t.n.v. De Humanistische Pers, Utrecht.

De zin der Vergelding

van

PROF. DR. L. POLAK

Van dit uit 2 delen bestaande standaardwerk is nog een klein aantal exemplaren in voorraad. Prijs f 7,50 per twee delen.

Bestellingen uitsluitend per giro 58 t.n.v. De Humanistische Pers, Utrecht.